

Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь
УА «Палескі дзяржаўны ўніверсітэт»

Р.Б. ГАГУА, В.Л. ЛАЗІЦКІ

**ВЯЛІКАЯ АЙЧЫННАЯ ВАЙНА САВЕЦКАГА НАРОДА
(у кантэксце Другой сусветнай вайны)**

Вучэбна-метадычны дапаможнік
для падрыхтоўкі да семінарскіх заняткаў

Пінск
ПалесДУ
2011

УДК 93/94(476)
ББК 63.3(4Бел)
Г12

Р э ц е н з е н т ы:
кандыдат гістарычных навук, дацэнт С.В. Ксянзоў;
кандыдат гістарычных навук, дацэнт М.В. Цуба

З а ц в е р д ж а н а
навукова-метадычным саветам ПалесДУ

Гагуа, Р.Б.

Г12 Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны): метадыч. рэкамендацыі па падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў / Р.Б. Гагуа, В.Л. Лазіцкі. – Пінск: ПалесДУ, 2011. – 44 с.

ISBN 978-985-516-144-9

Дапаможнік прызначаны аказаць дзейнасную дапамогу студэнтам у самастойнай падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў па дысцыпліне «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)». Змяшчае пытанні для падрыхтоўкі, рэкамендацыі па падрыхтоўцы да семінараў, тэмы рэфератаў і спісы рэкамендуемай літаратуры да кожнай тэмы.

Для студэнтаў усіх форм навучання.

УДК 93/94(476)
ББК 63.3(4Бел)

ISBN 978-985-516-144-9

© УА «Палескі дзяржаўны
універсітэт», 2011

ЗМЕСТ

Уводзіны.....	4
Тэматыка семінарскіх заняткаў.....	7
Раздзел I. Савецкі саюз і краіны Еўропы напярэдадні і ў пачатку Другой сусветнай вайны.....	7
Раздзел 2. Барацьба супраць германскай агрэсіі (1941 – 1944 гг.).....	17
Раздзел III. Разгром фашысцкага блока. Завяршэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў.....	35

УВОДЗІНЫ

Семінары адыгрываюць важную ролю ў вывучэнні прадметаў сацыяльна-гуманітарнага цыкла: яны стымулююць рэгулярнае і сістэматычнае вывучэнне студэнтамі першакрыніц, навуковай літаратуры і перыедыкі, пашыраюць кола ведаў, развіваюць навыкі даследчыцкага мыслення, прывучаюць да свабоднага карыстання навуковымі тэрмінамі, выпрацоўваюць уменне кантактаваць і ўзаемадзейнічаць з аўдыторыяй, адстойваць сваю пазіцыю ў навуковай дыскусіі.

Семінар як састаўная частка вучэбнага працэса выконвае шэраг функцый, сярод якіх, побач з пазнавальнай і выхоўваючай, не менш важнае значэнне мае функцыя кантролю, паколькі менавіта на семінарскім занятку раскрываюцца моцныя і слабыя бакі засваення вучэбнага матэрыяла студэнтамі.

Семінарскія заняткі не павінны дубліраваць прачытаныя раней лекцыі, але, разам з тым, абавязаны захоўваць пераемнасць тэматыкі, суаднасіцца з асноўнымі высновамі і выніковымі тэзісамі лекцыйнага матэрыяла.

Спецыфіка правядзення семінараў па курсе «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)» абумоўлена галоўнай мэтай і задачамі, якія ў сістэме адукацыі павінны выконваць вывучэнне дадзенай дысцыпліны. Месца прадметнага курса ў сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў вызначаецца прадметам яе вывучэння, якім з'яўляюцца заканамернасці і асаблівасці развіцця беларускага народа ў міжваенны перыяд і гады ваенных выпрабаванняў, гераічныя і трагічныя падзеі на франтах Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў, іх уздзеянне і ўплыў на лёс народаў Еўропы і Савецкага Саюза, жыццё насельніцтва на акупіраваных тэрыторыях і ў савецкім тыле, уклад беларускага народа ў разгром агрэсара.

Мэтай вывучэння курса з'яўляецца фарміраванне сацыяльна-асобасных кампетэнцый студэнтаў, якія забяспечваюць іх самавызначэнне ў сістэме каштоўнасцей, выпрацаваных у працэсе эвалюцыі геапалітычнага становішча беларускага этнасу і яго

ўзаемадзеяння з народамі свету ў Найноўшы час, і выхаванне на гэтай аснове пачуцця прыналежнасці да лесу краіны і яе народу:

– кампетэнцыі асабістай арыентацыі, якія звязаны з уменнем фармуляваць уласныя светапоглядныя прынцыпы на падставе гістарычных урокаў Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў, суадносіць перспектывы ўласнай жыццядзейнасці з перспектывамі развіцця сучаснага беларускага грамадства ва ўмовах складвання шматпалярнага свету;

– кампетэнцыі грамадзянскасці і патрыятызму, якія праяўляюцца ў гатоўнасці да замацавання дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь праз сваю прафесійную дзейнасць з улікам ведання небяспекі вырашэння міжнародных праблем ваеннымі сродкамі; у рэалізацыі сваіх канстытуцыйных правоў і выкананні канстытуцыйных абавязкаў грамадзяніна на аснове ведання гістарычнага вопыту беларускага народа, назапашанага ў гады Вялікай Айчыннай вайны;

– кампетэнцыі сацыяльнага ўзаемадзеяння, якія прадугледжваюць фарміраванне ўмення абгрунтоўваць свае адносіны да норм паводзін і каштоўнасцей, вырацаваных беларускім народам у час ваенных выпрабаванняў на аснове арыентацыі ў яго гістарычным вопыце;

– кампетэнцыі камунікацыі ў сучасным свеце з улікам захавання гістарычнай памяці пра ролю Савецкага Саюза і яго народаў у Перамоге над германскім фашызмам і на аснове ведання талерантных традыцый беларускага народа.

Задачами выкладання курса «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)» з’яўляюцца:

▪ фарміраванне ў студэнтаў грамадзянскіх і патрыятычных якасцяў асобы;

▪ выхаванне ў студэнткай моладзі пачуцця адказнасці за будучыню сваёй дзяржавы і сусветнага супольніцтва;

▪ засваенне вучэбнай інфармацыі аб гераічных і трагічных старонках Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў, паўсядзённым жыцці насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі і ў савецкім тыле, укладзе прадстаўнікоў шматнацыянальнага народа

Беларусі ў разгром нямецка-фашысцкіх захопнікаў, уплыве ваенных падзей на лёсы народаў Савецкага Саюза і Еўропы.

У выніку вывучэння вучэбнага матэрыялу студэнт павінен ведаць:

- асноўныя перыяды Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў і іх змест;

- сутнасць акупацыйнай палітыкі германскіх улад;

- месца і ролю беларускай гісторыі ў геапалітычных працэсах у міжваенны перыяд і ў гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў,

- уклад беларускага народа ў Перамогу над фашызмам і яе гістарычнае значэнне;

- прыклады гераізму, мужнасці, самаахвярнасці абаронцаў Радзімы – воінаў Чырвонай Арміі, партызан, падпольшчыкаў, удзельнікаў руху Супраціўлення і вайсковых фарміраванняў саюзнікаў па антыгітлераўскай кааліцыі.

У выніку фарміравання кампетэнцый студэнт павінен умець:

- характарызаваць становішча беларускага народа і яго ролю ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у розныя перыяды Вялікай Айчыннай вайны;

- раскрываць чалавеканенавісніцкі характар германскай акупацыйнай палітыкі;

- вызначаць крыніцы і ацэньваць значэнне Перамогі савецкага народа;

- ушаноўваць памяць пра подзвіг беларускага народа.

ТЭМАТЫКА СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

РАЗДЗЕЛ I. САВЕЦКІ САЮЗ І КРАІНЫ ЕЎРОПЫ НАПЯРЭДАДНІ І Ў ПАЧАТКУ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ

Занятак 1. Пачатак Другой сусветнай вайны і падзеі ў Беларусі

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Глейвіцкая правакацыя (31 жніўня 1939 г.) і напад Германіі на Польшчу 1 верасня 1939 г. Ажыццяўленне плана «Вайс».
2. Уваход войск РСЧА на тэрыторыю Польшчы 17 верасня 1939 г. Ваенная кампанія супраць Польшчы (верасень-кастрычнік 1939 г.). Далучэнне тэрыторыі Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны да СССР.
3. «Дзіўная вайна» і пачатак бітвы за Атлантыку.
4. Палітычныя вынікі паражэння Польшчы ў 1939 г.

Тэмы рэфератаў:

1. Гераічная барацьба польскага народа ў пачатковы перыяд Другой сусветнай вайны.
2. Дзейнасць польскага ўрада ў эміграцыі.
3. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР у лютэрку навуковых і палітычных дыскусій: аднаўленне гістарычнай справядлівасці ў адносінах да беларускага народа ці страта суверэнітэту Польшчы.
4. Лес польскіх ваеннапалонных у СССР.
5. Пачатак Другой сусветнай вайны: непазбежная заканамернасць ці выпадковасць.

Студэнты павінны ведаць:

- міжнароднае становішча ва ўмовах нарастання пагрозы сусветнай вайны;
- асаблівасці геапалітычнага становішча беларускіх земель ва ўмовах пачатку Другой сусветнай вайны;
- гістарычнае значэнне уз'яднання Заходняй Беларусі з БССР.

Студэнты павінны ўмець:

- вызначаць прычыны палітыкі ўміратварэння агрэсара і няўдачы стварэння сістэмы калектыўнай бяспекі;
- аналізаваць знешнепалітычнае становішча, у якім адбываўся працэс уз’яднання Заходняй Беларусі з БССР;
- параўноўваць розныя пункты гледжання на працэс уз’яднання Заходняй Беларусі з БССР.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны (верасень 1939 г. – верасень 1945 г.) // Гісторыя Беларусі: падручнік: у 2-х ч. – Мінск, 2003. – Ч. 2. – С. 217 – 279.
2. Беларусь: Народ. Государство. Время. / НАН Беларусі, Інстытут гісторыі; редкол.: А.А. Каваленя [і др.]. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 879 с.
3. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.
4. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.
5. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.
6. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метадыч. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.
7. Каваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Каваленя, Б.Д. Долгатович, Д.Н. Хромченко. – Мінск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

8. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. Василевский, А.М. Дело всей жизни / А.М. Василевский. – М.: Политиздат, 1983. – 544 с.

2. Воронкова, И.Ю. Беларусь и война в Испании (1936 – 1939) / И.Ю. Воронкова; НАН Беларуси, Институт истории. – Минск: Белорусская наука, 2009. – 159 с.

3. Гальдер, Ф. Военный дневник: ежедневные записи нач. Ген. штаба сухопутных войск. 1939 – 1942 гг.: в 3-х т. – М.: Воениздат, 1968 – 1971. – 3 т.

4. Гареев, М.А. Неоднозначные страницы войны: Очерки о проблем. вопр. истории Великой Отечеств. войны / М.А. Гареев. – М.: РФМ, 1995. – 320 с.

5. Гісторыя Беларускай ССР: у 5-ці т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1975. – Т.4: Беларусь напярэдадні і ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза (1938 – 1945 гг.) / рэдкал. т.: І.С. Краўчанка [і інш.]. – 1975. – 721 с.

6. Городецкий, Г. Миф «Ледокола»: Накануне войны / Г. Городецкий / Г. Городецкий. – М.: Прогресс-Академия, 1995. – 350 с.

7. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

8. Гудериан, Г. Воспоминания солдата / Г. Гудериан. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 536 с.

9. Жилин, П.А. Как фашистская Германия готовила нападение на Советский Союз / П.А. Жилин. – М.: Мысль, 1965. – 166 с.

10. Жуков, Г.К. Воспоминания и размышления: в 3-х т. / Г.К. Жуков. – М.: Изд-во Агентства печати «Новости». – Т. 2. – 1987. – 327 с.

11. История Второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при

ЦК КПСС, Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.

12. Кейтель, В. Размышления перед казнью: Воспоминания, письма и док. нач. штаба Верхов. главнокомандования вермахта / В. Кейтель; пер. с нем. Г. Рудого. – М.: Терра – Кн. клуб, 1998. – 505 с.

13. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ, Ин-т истории СССР, АН СССР, Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Молодая гвардия, 1975. – 334 с.

14. Мельтюхов, М.И. Упущенный шанс Сталина: Советский Союз и борьба за Европу, 1939 – 1941 гг.: Документы, факты, суждения / М.И. Мельтюхов. – М.: Вече, 2002. – 543 с.

15. Назаўседы разам: гісторыя нацыянальна-дзяржаўнага станаўлення Беларусі: да 65-годдзя ўз'яднання Заход. Беларусі з БССР: матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 28 верасня 2004 г. / БДПУ, рэдкал.: А.А. Каваленя [і інш.]. – Мінск, 2004. – 198 с.

16. Назаўседы разам: Да 60-годдзя ўз'яднання Заход. Беларусі з БССР: зборнік / уклад. У.І. Навіцкі. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1999. – 253 с.

17. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секрет. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.

18. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.

19. Розанов, Г.Л. Сталин. Гитлер: докум. очерк сов.-герм. отношений 1939 – 1941 гг. / Г.Л. Розанов. – М.: Междунар. отношения, 1991. – 222 с.

20. Рокоссовский, К.К. Солдатский долг: воспоминания / К.К. Рокоссовский. – М.: Воениздат, 1988. – 367 с.

21. Черчилль, У. Вторая мировая война / У. Черчилль. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 637 с.

22. Шелленберг, В. Лабиринт: мемуары гитлер. разведчика / В. Шелленберг. – М.: СП «Дом Бируни», 1991. – 400 с.

Занятак 2. СССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Эканамічнае развіццё СССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны. Мілітарызацыя савецкай эканомікі.
2. Узброеныя сілы СССР у 1941 г.
3. Савецкая ідэалогія і арганізацыя выхаваўчай працы сярод насельніцтва і моладзі перад вайной.
4. Дзейнасць СССР на міжнароднай арэне ў 1939-1941 гг. Уключэнне ў склад СССР Літвы, Латвіі, Эстоніі.
6. Савецка-фінская вайна (30 лістапада 1939 г. – 13 сакавіка 1940 г.)

Тэмы рэфератаў:

1. Ваенная дактрына СССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны.
2. Дзейнасць Генеральнага штаба СССР перад пачаткам Вялікай Айчыннай вайны.
3. Рэпрэсіі супраць каманднага складу Чырвонай арміі напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны.
4. Вайсковая адукацыя ў СССР 1919-1941 г.
5. Лінія Манэргейма: міфы і рэальнасць.

Студэнты павінны ведаць:

- міжнароднае становішча СССР ва ўмовах нарастання пагрозы вайны;
- асаблівасці эканамічнага і палітычнага развіцця СССР напярэдадні пачатку Вялікай Айчыннай вайны;
- мерапрыемствы савецкага ўрада па ўмацаванню абароназдольнасці краіны.

Студэнты павінны ўмець:

- вызначаць прычыны палітыкі ўміратварэння агрэсара і няўдачы стварэння сістэмы калектыўнай бяспекі;
- аналізаваць знешнепалітычнае становішча СССР у міжваенны перыяд;

– вызначаць асаблівасці ваеннай дактрыны СССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны;

– параўноўваць суадносіны ўзброеных сіл Германіі і СССР у межах Заходняй Асобай ваеннай акругі.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны (верасень 1939 г. – верасень 1945 г.) // Гісторыя Беларусі: падручнік: у 2-х ч. – Мінск, 2003. – Ч. 2. – С. 217 – 279.

3. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А.А. Коваленя [и др.]. – Минск: Белорусская наука, 2009. – 879 с.

4. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

5. Щетинов, Ю.А. Великая Отечественная война / Ю.А. Щетинов // История России. XX в.: учеб. пособие / Ю.А. Щетинов. – М., 1998. – С. 208 – 234.

6. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

7. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

8. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метадыч. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

9. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долгатович, Д.Н. Хромченко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

10. Подвиг народа: Памятники Великой Отеч. войны, 1941 – 1945 / Л.И. Алексеева [и др.]. – М.: Политиздат, 1980. – 318 с.

11. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: новыя факты, лічбы і іх асэнсаванне: зб. матэрыялаў Міжвуз. студэнц. навук.-практ. канф. 4 – 5 мая 2000 г. / БрДУ; рэд. рада: Н.П. Галімава [і інш.]. – Брэст, 2000. – 73 с.

2. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонок. – Мінск: БДПУ, 2001.

3. Батов, П.И. В походах и боях / П.И. Батов. – 4-е изд. испр. и доп. – М.: Голос, 2000. – 510 с.

4. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства / А.М. Літвін [і інш.]. – Мінск: Бел. навука, 1999. – 253 с.

5. Василевский, А.М. Дело всей жизни / А.М. Василевский. – М.: Политиздат, 1983. – 544 с.

6. Гальдер, Ф. Военный дневник: ежедневные записи нач. Ген. штаба сухопутных войск. 1939 – 1942 гг.: в 3-х т. – М.: Воениздат, 1968 – 1971. – 3 т.

7. Гареев, М.А. Неоднозначные страницы войны: Очерки о проблем. вопр. истории Великой Отечеств. войны / М.А. Гареев. – М.: РФМ, 1995. – 320 с.

8. Гісторыя Беларускай ССР: у 5-ці т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1975. – Т. 4: Беларусь напярэдадні і ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза (1938 – 1945 гг.) / рэдкал. т.: І.С. Краўчанка [і інш.] – 1975. – 721 с.

9. Городецкий, Г. Миф «Ледокола»: Накануне войны / Г. Городецкий / Г. Городецкий. – М.: Прогресс-Академия, 1995. – 350 с.

10. Гречко, А.А. Годы войны, 1941 – 1943 / А.А. Гречко. – М.: Воениздат, 1976. – 574 с.

11. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

12. Гудериан, Г. Воспоминания солдата / Г. Гудериан. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 536 с.

13. Жилин, П.А. Как фашистская Германия готовила нападение на Советский Союз / П.А. Жилин. – М.: Мысль, 1965. – 166 с.

14. Жуков, Г.К. Воспоминания и размышления: в 3-х т. / Г.К. Жуков. – М.: Изд-во Агентства печати «Новости». – Т. 2. – 1987. – 327 с.

15. История второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.

16. Кейтель, В. Размышления перед казнью: Воспоминания, письма и док. нач. штаба Верхов. главнокомандования вермахта / В. Кейтель; пер. с нем. Г. Рудого. – М.: Терра – Кн. клуб, 1998. – 505 с.

17. КПБ – организатор и вдохновитель борьбы белорусского народа против немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны: материал в помощь лектору / Правление о-ва «Знание» Бел. ССР, науч.-методич. совет по пропаганде воен. знаний. – Мінск: Народная асвета, 1970.

18. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; Ин-т истории СССР; АН

СССР; Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.

19. Мельтюхов, М.И. Упущенный шанс Сталина: Советский Союз и борьба за Европу, 1939 – 1941 гг.: документы, факты, суждения / М.И. Мельтюхов. – М.: Вече, 2002. – 543 с.

20. Назаўседы разам: гісторыя нацыянальна-дзяржаўнага станаўлення Беларусі: да 65-годдзя ўз'яднання Заход. Беларусі з БССР: матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 28 верасня 2004 г. / БДПУ, рэдкал.: А.А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2004. – 198 с.

21. Назаўседы разам: Да 60-годдзя ўз'яднання Заход. Беларусі з БССР: зборнік / уклад. У.І. Навіцкі. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1999. – 253 с.

22. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секретн. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.

23. Павлов, Я.С. В суровом сорок первом / Я.С. Павлов. – Мінск: Беларусь, 1985. – 231 с.

24. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.

25. Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: І.П. Шамякін [і інш.]. – Мінск: БелЭн., 1985. – 2004 с.

26. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.

27. Розанов, Г.Л. Сталин. Гитлер: докум. очерк сов.-герм. отношений 1939 – 1941 гг. / Г.Л. Розанов. – М.: Междунар. отношения, 1991. – 222 с.

28. Рокоссовский, К.К. Солдатский долг: воспоминания / К.К. Рокоссовский. – М.: Воениздат, 1988. – 367 с.

29. Трагічнае лета 1941: напамін гісторыі: матэрыялы міжнар. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 22 чэрв. 2001 г.: у 2-х ч. / рэдкал.: А.А. Каваленя [і інш.]. – Мінск: МДЛУ, 2001. – 321 с.

30. Черчилль, У. Вторая мировая война / У. Черчилль. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 637 с.

31. Шелленберг, В. Лабиринт: мемуары гитлер. разведчика / В. Шелленберг. – М.: СП «Дом Бируни», 1991. – 400 с.

РАЗДЕЛ 2. БАРАЦЬБА СУПРАЦЬ ГЕРМАНСКОЙ АГРЭСІ (1941 – 1944 ГГ.)

Занятак 3. Пачатак Вялікай Айчыннай вайны

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Напад Германіі на СССР. Летняя кампанія вермахта ў 1941 г.
2. Няўдачы ў арганізацыі абароны СССР летам 1941 г. і іх прычыны.
3. Мабілізацыя насельніцтва СССР на барацьбу з ворагам. Стварэнне народнага апалчэння і знішчальных атрадаў.
4. Эвакуацыя прамысловых прадпрыемстваў і насельніцтва з тэрыторыі Беларусі ў тылавыя раёны СССР.
5. Рэфармаванне органаў вайсковага кіравання ў СССР ў пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Тэмы рэфератаў:

1. Абарона Брэсцкай крэпасці.
2. Роля знішчальных атрадаў і народнага апалчэння ў арганізацыі абароны краіны.
3. Магілёўская абарончая бітва.

Студэнты павінны ведаць:

- прыклады гераізму воінаў Чырвонай Арміі ў абарончых баях на тэрыторыі Беларусі і іх ваенна-стратэгічнае значэнне;
- прычыны ваенных няўдач Чырвонай Арміі ў пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны;
- сутнасць і змест мабілізацыйных мерапрыемстваў у СССР у пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны;
- сутнасць і змест эвакуацыйных мерапрыемстваў у СССР у пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Студэнты павінны ўмець:

- вызначаць і аналізаваць прычыны няўдач Чырвонай Арміі ў абарончых баях у пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны;

– вызначаць паслядоўнасць мабілізацыйных і эвакуацыйных мерапрыемстваў урада СССР у пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны;

– вызначаць накіраванасць палітыкі ўрада СССР на арганізацыю абароны краіны на адпор ворагу.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941 – 1945) [Электронны рэсурс] / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Мінск: НББ, 2005. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

3. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941 – 1945: энцыклапедыя. – Мінск: БелСЭ, 1990. – 679 с.

4. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне: дзень за днём: ілюстр. храналогія / укл. і аўтар тэксту: Я.В. Малашэвіч. – Мінск: Беларусь, 2004. – 231 с.

5. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны (верасень 1939 г. – верасень 1945 г.) // Гісторыя Беларусі: падручнік: у 2-х ч. – Мінск, 2003. – Ч. 2. – С. 217 – 279.

6. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларусі, Інстытут історыі; редкол.: А.А. Коваленя [і др.]. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 879 с.

7. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

8. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

9. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

10. Их именами названы...: энцykl. справ. – Мінск: Беларус. СЭ им. П. Бровки, 1987. – 711 с.

11. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метадыч. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

12. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долготович, Д.Н. Хромченко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

13. Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): крат. сведения об орг. структуре партиз. соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их лич. составе / Манаенков А.Л. [и др.]. – Минск: Беларусь, 1983. – 765 с.

14. Подвиг народа: Памятники Великой Отеч. войны, 1941 – 1945 / Л.И. Алексеева [и др.]. – М.: Политиздат, 1980. – 318 с.

15. Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии – филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1976. – 324 с.

16. Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): справочник / Ин-т истории партии при ЦК КП Белоруссии, Фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Наука, 1973. – 497 с.

17. Щетинов, Ю.А. Великая Отечественная война / Ю.А. Щетинов // История России. XX в.: учеб. пособие / Ю.А. Щетинов. – М., 1998. – С. 208 – 234.

18. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: новыя факты, лічбы і іх асэнсаванне: зб. матэрыялаў Міжвуз. студэнц. навук.-практ. канф. 4 – 5 мая 2000 г. / БрДУ; рэд. рада: Н.П. Галімава [і інш.]. – Брэст, 2000. – 73 с.

2. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонак. – Мінск: БДПУ, 2001.

3. Андрыющенко, Н.К. Народное ополчение Белоруссии / Н.К. Андрыющенко. – Мінск: Наука и техника, 1980. – 126 с.

4. Андрыющенко, Н.К. На земле Белоруссии летом 1941 года / Н.К. Андрыющенко. – Мінск: Наука и техника, 1985.

5. Артемьев, И.Н. Позывные Москвы: Воспоминания ген.-майора техн. войск об орг. радиосвязи в боевых условиях / И.Н. Артемьев. – Мінск: Беларусь, 1978. – 191 с.

6. Баграмян, И.Х. Так начиналась война: мемуары / И.Х. Баграмян. – 3-е изд. – Киев: Политиздат Украины, 1984. – 495 с.

7. Батов, П.И. В походах и боях / П.И. Батов. – 4-е изд. испр. и доп. – М.: Голос, 2000. – 510 с.

8. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства / А.М. Літвін [і інш.]. – Мінск: Бел. навука, 1999. – 253 с.

9. Василевский, А.М. Дело всей жизни / А.М. Василевский. – М.: Политиздат, 1983. – 544 с.

10. Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны: в 3-х т. / Ин-т истории партии при ЦК КПБ; фил. Ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Мінск: Беларусь, 1983. – 672 с.

11. Гальдер, Ф. Военный дневник: ежедневные записи нач. Ген. штаба сухопутных войск. 1939 – 1942 гг.: в 3-х т. – М.: Воениздат, 1968 – 1971. – 3 т.

12. Гареев, М.А. Неоднозначные страницы войны: Очерки о проблем. вопр. истории Великой Отечеств. войны / М.А. Гареев. – М.: РФМ, 1995. – 320 с.

13. Гісторыя Беларускай ССР: у 5-ці т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1975. – Т. 4: Беларусь напярэдадні і ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза (1938 – 1945 гг.) / рэдкал. т.: І.С. Краўчанка [і інш.]. – 1975. – 721 с.

14. Гречко, А.А. Годы войны, 1941 – 1943 / А.А. Гречко. – М.: Воениздат, 1976. – 574 с.

15. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

16. Гудериан, Г. Воспоминания солдата / Г. Гудериан. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 536 с.

17. Жилин, П.А. Как фашистская Германия готовила нападение на Советский Союз / П.А. Жилин. – М.: Мысль, 1965. – 166 с.

18. Жуков, Г.К. Воспоминания и размышления: в 3-х т. / Г.К. Жуков. – М.: Изд-во Агентства печати «Новости». – Т. 2. – 1987. – 327 с.

19. История второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.

20. Кейтель, В. Размышления перед казнью: Воспоминания, письма и док. нач. штаба Верхов. главнокомандования вермахта / В. Кейтель; пер. с нем. Г. Рудого. – М.: Терра – Кн. клуб, 1998. – 505 с.

21. КПБ – организатор и вдохновитель борьбы белорусского народа против немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны: материал в помощь лектору / Правление о-ва «Знание» Бел. ССР; науч.-метод. совет по пропаганде воен. знаний. – Минск: Наука, 1970. – 68 с.

22. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; ин-т истории СССР; АН

СССР; ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.

23. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секрет. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.

24. Павлов, Я.С. В суровом сорок первом / Я.С. Павлов. – Минск: Беларусь, 1985.

25. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.

26. Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: І.П.Шамякін [і інш.]. – Мінск: БелЭн., 1985. – 2004 с.

27. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.

28. Розанов, Г.Л. Сталин. Гитлер: докум. очерк сов.-герм. отношений 1939 – 1941 гг. / Г.Л. Розанов. – М.: Междунар. отношения, 1991. – 222 с.

29. Рокоссовский, К.К. Солдатский долг: воспоминания / К.К. Рокоссовский. – М.: Воениздат, 1988. – 367 с.

30. Сталин, И.В. О Великой Отечественной войне Советского Союза: доклады, речи, выступления и приказы / И.В. Сталин. – М.: Госполитиздат, 1951. – 208 с.

31. Трагічнае лета 1941: напамін гісторыі: матэрыялы міжнар. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 22 чэрв. 2001 г.: у 2 ч. / рэдкал.: А.А. Каваленя [і інш.]. – Мінск: МДЛУ, 2001. – 321 с.

32. Черчилль, У. Вторая мировая война / У. Черчилль. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 637 с.

Занятак 4. Акупацыйны рэжым

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Усталяванне акупацыйнага рэжыму на тэрыторыі Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел. Апарат акупацыйнага кіравання: камісарыяты, управы, паліцэйскія фарміраванні.

2. Эканамічная, рэлігійная і культурна-асветніцкая палітыка нямецкіх улад на тэрыторыі Беларусі ў 1941 – 1944 гг. Ідэалогія і прапаганда ў Беларусі падчас акупацыі.

3. Рэпрэсіўныя мерапрыемствы на тэрыторыі Беларусі пад час нямецкай акупацыі. Канцэнтрацыйныя лагеры. Ажыццяўленне карных аперацый.

4. Калабарацыянiзм: яго сутнасць і праявы на Беларусі.

Тэмы рэфератаў:

1. План «Ост» і спробы яго рэалізацыі на акупіраваных тэрыторыях.

2. Нямецкая прапаганда на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

3. Лес беларускіх оstarбайтэраў.

4. Дзейнасць калабарацыйных арганізацый на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Студэнты павінны ведаць:

– сутнасць і змест акупацыйнага рэжыму на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны;

– сутнасць калабарацыянiсцкага руху на акупіраванай тэрыторыі Беларусі;

– трагічныя факты прымусявага выкарыстання працы оstarбайтэраў Беларусі.

Студэнты павінны ўмець:

– характарызаваць палітыку генацыда і ўшаноўваць памяць ахвяр нямецка-фашыстскага акупацыйнага рэжыму;

– вызначаць прычыны і характар калабарацыянісцкага руху на акупіраванай тэрыторыі Беларусі.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941 – 1945) [Электронны рэсурс] / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Мінск: НББ, 2005. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

3. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941 – 1945: энцыклапедыя. – Мінск: БелСЭ, 1990. – 679 с.

4. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне: дзень за днём: ілюстр. храналогія / укл. і аўтар тэксту: Я.В. Малашэвіч. – Мінск: Беларусь, 2004. – 231 с.

5. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны (верасень 1939 г. – верасень 1945 г.) // Гісторыя Беларусі: падручнік: у 2-х ч. – Мінск, 2003. – Ч. 2. – С. 217 – 279.

6. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А.А. Коваленя [и др.]. – Минск: Белорусская наука, 2009. – 879 с.

7. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

8. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

9. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч,

М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; метаад. забеспячэнне С.А. Кудраўцавай; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

10. Их іменамі названы...: энцыкл. справ. – Мінск: Беларус. СЭ ім. П. Бровкі, 1987. – 711 с.

11. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метаад. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

12. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долгатович, Д.Н. Хромченко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

13. Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі (1941 – 1944): зборнік / Беларус. н.-д. цэнтр дакументазнаўства, археаграфіі і арх. справы [і інш.]. – Мінск: БелНДЦДААС, 1995. – 411 с.

14. Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): крат. сведения об орг. структуре партиз. соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их лич. составе / Манаенков А. Л. [и др.]. – Минск: Беларусь, 1983. – 765 с.

15. Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии – филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1976. – 324 с.

16. Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): справочник / Ин-т истории партии при ЦК КП Белоруссии, Фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Наука, 1973. – 497 с.

17. Преступления немецко-фашистских оккупантов в Белоруссии. 1941 – 1944: документы и материалы / Центр. гос. архив Октябрьской революции и соц. строительства БССР; ин-т истории Акад. наук БССР; ин-т истории партии при ЦК КПБ – филиал Ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1965. – 464 с.

18. Преступные цели – преступные средства: документы об оккупац. политике фашист. Германии на территории СССР (1941 –

1944 гг.) / сост. Заставенко Г.Ф. [и др.]. – М.: Экономика, 1985. – 325 с.

19. Справочник о местах принудительного содержания гражданского населения на оккупированной территории Беларуси, 1941 – 1944 / Гос. ком. по арх. и делопроизводству Респ. Беларусь; археогр. комис. Гос. ком. по арх. и делопроизводству Респ. Беларусь [и др.]. – Минск: НАРБ, 2001. – 157 с.

20. Судебный процесс по делу о злодеяниях, совершенных немецко-фашистскими захватчиками в Белорусской ССР. (15 – 29-е янв. 1946 г.): стеногр. отчет. – Минск: Гос. изд. БССР, Ред. полит. лит-ры, тип. им. Сталина, 1947. – 472 с.

21. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства / А.М. Літвін [і інш.]. – Мінск: Бел. навука, 1999. – 253 с.

2. Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны: в 3-х т. / Ин-т истории партии при ЦК КПБ – Фил. Ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1983. – 761 с.

3. Гальдер, Ф. Военный дневник: ежедневные записи нач. Ген. штаба сухопутных войск. 1939 – 1942 гг.: в 3-х т. – М.: Воениздат, 1968 – 1971. – 3 т.

4. Гісторыя Беларускай ССР: у 5-ці т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1975. – Т. 4: Беларусь напярэдадні і ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза (1938 – 1945 гг.) / рэдкал. т.: І.С. Краўчанка [і інш.]. – 1975. – 721 с.

5. Гречко, А.А. Годы войны, 1941 – 1943 / А.А. Гречко. – Москва: Воениздат, 1976. – 574 с.

6. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

7. Деларю, Ж. История гестапо / Ж. Деларю. – Смоленск: Фирма «Русич», 1998. – 479 с.

8. Жумарь, С.В. Оккупационная периодическая печать на территории Беларуси в годы Великой Отечественной войны / С.В. Жумарь; Белорус. НИИ документоведения и арх. дела. – Минск: БелНИИДАД, 1996. – 283 с.

9. Жылінскі, М.Г. Адукацыя на акупіраванай тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны (чэрвень 1941 – ліпень 1944 гг.): манаграфія / М.Г. Жылінскі; навук. рэд. А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2006. – 204 с.

10. Загорулько, М.М. Крах экономических планов фашистской Германии на временно оккупированной территории СССР / М.М. Загорулько, А.Ф. Юденков. – М.: Экономика, 1970. – 271 с.

11. История Второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР]. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.

12. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; Ин-т истории СССР; АН СССР; Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.

13. КПБ – организатор и вдохновитель борьбы белорусского народа против немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны: материал в помощь лектору / Правление о-ва «Знание» Бел. ССР; науч.-метод. совет по пропаганде воен. знаний. – Минск: Наука, 1970. – 68 с.

14. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства / А.М. Літвін [і інш.]. – Мінск: Бел. навука, 1999. – 253 с.

15. Літвін, А.М. Акупацыя Беларусі (1941 – 1944): Пытанні супраціву і калабарацыі / А.М. Літвін. – Мінск: Бел. кнігазбор, 2000. – 288 с.

16. Новиков, С.Я. Эканамічная палітыка нацысцкай Германіі ў Беларусі, 1941 – 1944 гг.: Агляд крыніц і герм. гістарыяграфіі 1990-х г. / С.Я. Новікаў. – Мінск: МГЛУ, 2002. – 219 с.

17. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секрет. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.

18. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.

19. Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: І.П. Шамякін [і інш.]. – Мінск: БелЭн., 1985. – 2004 с.

20. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.

21. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонак. – Мінск: БДПУ, 2001.

22. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: новыя факты, лічбы і іх асэнсаванне: зб. матэрыялаў Міжвуз. студэнц. навук.-практ. канф. 4 – 5 мая 2000 г. / БрДУ; рэд. рада: Н.П. Галімава [і інш.]. – Брэст, 2000. – 73 с.

23. Раманоўскі, В. Саўдзельнікі ў злачынствах / В. Раманоўскі. – Мінск: Беларусь, 1964. – 288 с.

24. Семиряга, М.И. Коллаборационизм: Природа, типология и проявления в годы Второй мировой войны / М.И. Семиряга. – М.: Росспэн, 2000. – 863 с.

25. Сталин, И.В. О Великой Отечественной войне Советского Союза: доклады, речи, выступления и приказы / И.В. Сталин. – М.: Госполитиздат, 1951. – 208 с.

26. Факторович, А.А. Крах аграрной политики немецко-фашистских оккупантов в Белоруссии / А.А. Факторович. – Минск: Наука и техника, 1979. – 271 с.

Занятіе 5. Партызанская і падпольная барацьба на акупіраванай тэрыторыі

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Арганізацыя партызанскага руху на акупіраваных тэрыторыях СССР падчас Вялікай Айчыннай вайны. Стварэнне ЦШПР і БШПР.
2. Падпольны рух на акупіраваных тэрыторыях СССР. Формы і метады барацьбы падпольшчыкаў супраць акупантаў.
3. Формы і метады партызанскай барацьбы супраць нямецкіх акупантаў. Рэйкавая вайна.
4. Дзейнасць Арміі Краевай, АУН, УПА.

Тэмы рэфератаў:

1. Першыя партызанскія атрады на тэрыторыі Беларусі.
2. Сельскагаспадарчая палітыка акупацыйных улад на тэрыторыі Беларусі 1941 – 1944 гг.
3. Паўсядзённае жыццё насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі Беларусі.
4. «Рэйкавая вайна».
5. Халакост і беларускія Праведнікі народаў свету.
6. Беларускія оstarбайтэры: лёсы ў гісторыі.
7. Арганізацыя школьнай справы на акупіраванай тэрыторыі Беларусі: палітыка нямецкіх акупацыйных улад і савецкія школы ў партызанскіх зонах.
8. Партызанскі рух у маім раёне.
9. Патрыятычнае падполле ў маім горадзе (раёне).

Студэнты павінны ведаць:

- сутнасць і змест партызанскай і падпольнай барацьбы на акупіраванай тэрыторыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны;
- прыклады партызанскай і падпольнай барацьбы на акупіраванай тэрыторыі Беларусі і яе характар;
- храналогію і этапы арганізацыі партызанскага і падпольнага руху на акупіраванай тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Студэнты павінны ўмець:

– характарызаваць працэс арганізацыі і далейшага разгортвання партызанскага і падпольнага руху на акупіраванай тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны;

– параўноўваць формы і метады барацьбы партызан і падпольшчыкаў на тэрыторыі Беларусі пад час Вялікай Айчыннай вайны з формамі і метадамі, якія выкарыстоўваліся у еўрапейскім руху Супраціўлення;

– вызначаць вытокі патрыятызму беларускага народа ў партызанскай і падпольнай барацьбе.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941 – 1945) [Электронны рэсурс] / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Мінск: НББ, 2005. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

3. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945: энцыклапедыя. – Мінск: БелСЭ, 1990. – 679 с.

4. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне: дзень за днём: ілюстр. храналогія / укл. і аўтар тэксту: Я.В. Малашэвіч. – Мінск: Беларусь, 2004. – 231 с.

5. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны (верасень 1939 г. – верасень 1945 г.) // Гісторыя Беларусі: падручнік: у 2-х ч. – Мінск, 2003. – Ч. 2. – С. 217 – 279.

6. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларусі, Інстытут гісторыі; редкол.: А.А. Коваленя [і др.]. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 879 с.

7. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

8. Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): документы и материалы: в 3-х т. / Институт истории партии при ЦК КПБ – филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Институт истории Академии наук БССР. – Минск: Беларусь, 1967–1982.

9. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

10. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; метаад. забеспячэнне С.А. Кудраўцавай; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

11. Их именами названы...: энцикл. справ. – Минск: Белорус. СЭ им. П. Бровки, 1987. – 711 с.

12. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метаад. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

13. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долготович, Д.Н. Хромченко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

14. Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): крат. сведения об орг. структуре партиз. соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их лич. составе / Манаенков А.Л. [и др.]. – Минск: Беларусь, 1983. – 765 с.

15. Подвиг народа: Памятники Великой Отеч. войны, 1941 – 1945 / Л.И. Алексеева [и др.]. – М.: Политиздат, 1980. – 318 с.

16. Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Бе-

лоруссии – филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1976. – 324 с.

17. Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944: справочник / Ин-т истории партии при ЦК КП Белоруссии, Фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Наука, 1973. – 497 с.

18. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: новыя факты, лічбы і іх асэнсаванне: зб. матэрыялаў Міжвуз. студэнц. навук.-практ. канф. 4 – 5 мая 2000 г. / БрДУ; рэд. рада: Н.П. Галімава [і інш.]. – Брэст, 2000. – 73 с.

2. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Минск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонак. – Мінск: БДПУ, 2001.

3. Артемьев, И.Н. Позывные Москвы: воспоминания ген.-майора техн. войск об орг. радиосвязи в боевых условиях / И.Н. Артемьев. – Минск: Беларусь, 1978. – 191 с.

4. Брюханов, А.И. В штабе партизанского движения / А.И. Брюханов. – Минск: Беларусь, 1980. – 256 с.

5. Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны: в 3-х т. / Ин-т истории партии при ЦК КПБ; фил. Ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1983. – 672 с.

6. Герои подполья: О подпольной борьбе сов. патриотов в тылу нем.-фашистских захватчиков в годы Великой Отеч. войны. сб. статей: в 2-х т. – М.: Политиздат, 1970 – 1972. – 2 т.

7. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

8. Доморад, К.И. Разведка и контрразведка в партизанском движении Белоруссии 1941 – 1944 гг. / К.И. Доморад; под ред. И.М. Игнатенко. – Минск: Навука і тэхніка, 1995. – 256 с.
9. Ермолович, В.И. Огнем и мечом: Хроника польского националист. подполья в Белоруссии (1939 – 1953 гг.) / В.И. Ермолович, С.В. Жумарь; Белорус. центр документоведения, археографии и арх. дела. – Минск: БелНИЦДААД, 1994. – 109 с.
10. История второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР; ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС; ин-т всеобщей истории АН СССР; ин-т истории СССР АН СССР. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.
11. Кнатько, Г.Д. Рукописные издания партизан Белоруссии / Г.Д. Кнатько. – Минск: Наука и техника, 1979. – 86 с.
12. КПБ – организатор и вдохновитель борьбы белорусского народа против немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны: материал в помощь лектору / Правление о-ва «Знание» Бел. ССР; науч.-метод. совет по пропаганде воен. знаний. – Минск: Наука, 1970. – 68 с.
13. Кузьменко, В.И. Советская интеллигенция в партизанском движении в Белоруссии 1941 – 1944 гг. / В.И. Кузьменко; под. ред. А.Ф. Юденкова. – Минск: Навука і тэхніка, 1991. – 281 с.
14. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; ин-т истории СССР; АН СССР; ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.
15. Літвін, А.М. Акупацыя Беларусі (1941 – 1944): Пытанні супраціву і калабарацыі / А.М. Літвін. – Мінск: Бел. кнігазбор, 2000. – 288 с.
16. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.
17. Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: І.П.Шамякін [і інш.]. – Мінск: БелЭн., 1985. – 2004 с.

18. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.
19. Сталин, И.В. О Великой Отечественной войне Советского Союза: доклады, речи, выступления и приказы / И.В. Сталин. – М.: Госполитиздат, 1951. – 208 с.
20. Сямашка, Я.І. Армія Краева на Беларусі / Я.І. Сямашка. – Мінск: Бел. выд. Т-ва «Хата», 1994. – 269 с.
21. Тозик, А.А. В дни суровых испытаний: Укрепление рядов КПБ(б) в условиях подполья в годы Великой Отечеств. войны (1941 – 1944) / А.А. Тозик. – Минск: Изд-во БГУ, 1981. – 160 с.
22. Умрейко, С.А. Патриотизм учителей и школьников Белоруссии в борьбе против немецко-фашистских оккупантов / С.А. Умрейко, А.И. Залесский, П.Н. Кобринец. – Минск: Изд-во БГУ, 1980. – 174 с.
23. Хацкевич, А.Ф. Становление партизанского движения в Белоруссии и дружба народов СССР / А.Ф. Хацкевич, Р.Р. Крючок. – Минск: Наука и техника, 1980. – 319 с.
24. Якубовский, Н.А. Материально-техническая помощь советского тыла партизанскому движению Белоруссии в годы Великой Отечественной войны: (июнь 1941 – июль 1944 гг.): автореф. дис. ... канд. историч. наук / Н.А. Якубовский. – Минск, 1967. – 35 с.

РАЗДЕЛ III. РАЗГРОМ ФАШИСТСКОГО БЛОКА. ЗАВЕРШЕНИЕ ВЯЛИКОЙ АЙЧЫННОЙ І ДРУГОЙ СУСВЕТНОЙ ВОЙНАЎ

Занятак 6. Вызваленне Беларусі ад германскіх захопнікаў

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Пачатак вызвалення тэрыторыі Беларусі ад нямецкіх акупантаў у 1943 годзе ў выніку восеньскага наступлення Чырвонай Арміі.
2. Аперацыя «Багратыён».
3. Вынікі вайны для Беларусі.
4. Пачатак аднаўлення народнай гаспадаркі на тэрыторыі Беларусі.

Тэмы рэфератаў:

1. Дзейнасць інтэрнацыянальных вайсковых фарміраванняў пры вызваленні Беларусі.
2. Ураджэнцы Беларусі на франтах Вялікай Айчыннай вайны.
3. Ураджэнцы Беларусі ў складзе польскай арміі генерала У.Андэrsa.
4. Удзел ураджэнцаў Беларусі ў Еўрапейскім руху Супраціўлення.
5. Працоўны гераізм ураджэнцаў Беларусі ў савецкім тыле.
6. Вызваленне майго роднага горада (раёна).
7. Удзел БССР у заснаванні ААН: прычыны і значэнне.

Студэнты павінны ведаць:

- гістарычныя падзеі, якія абазначалі карэнны пералом у ходзе Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў;
- храналогію і этапы вызвалення тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны;
- прыклады гераізму воінаў Чырвонай Арміі і партызан пры вызваленні Беларусі.

Студэнты павінны ўмець:

- вызначаць стратэгічную сутнасць і змест аперацыі «Багратыён»;
- аналізаваць этапы і ход ваенных дзеянняў на тэрыторыі

Беларусі падчас вызвалення тэрыторыі рэспублікі ад акупантаў;
– вызначаць вынікі і наступствы Вялікай Айчыннай вайны для сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў пасляваенны перыяд.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941 – 1945) [Электронны рэсурс] / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Мінск: НББ, 2005. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

3. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941 – 1945: энцыклапедыя. – Мінск: БелСЭ, 1990. – 679 с.

4. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларусі, Інстытут гісторыі; редкол.: А.А. Каваленя [і др.]. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 879 с.

5. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

6. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

7. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

8. Их именами названы...: энцykl. справ. – Мінск: Белорус. СЭ им. П. Бровки, 1987. – 711 с.

9. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939 – 1945 гг.): вучэб.-метадыч. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

10. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долготович, Д.Н. Хромченко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

11. Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): крат. сведения об орг. структуре партиз. соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их лич. составе / Манаенков А.Л. [и др.]. – Минск: Беларусь, 1983. – 765 с.

12. Подпольные комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии – филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Беларусь, 1976. – 324 с.

13. Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1944): справочник / Ин-т истории партии при ЦК КП Белоруссии, Фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск: Наука, 1973. – 497 с.

14. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Минск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонак. – Мінск: БДПУ, 2001.

2. Артемьев, И.Н. Позывные Москвы: воспоминания ген.-майора техн. войск об орг. радиосвязи в боевых условиях / И.Н. Артемьев. – Минск: Беларусь, 1978. – 191 с.

3. Батов, П.И. В походах и боях / П.И. Батов. – 4-е изд. испр. и доп. – М.: Голос, 2000. – 510 с.

4. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства / А.М.Літвін [і інш.]. – Мінск: Бел. навука, 1999. – 253 с.

5. Василевский, А.М. Дело всей жизни / А.М. Василевский. – М.: Политиздат, 1983. – 544 с.

6. Гісторыя Беларускай ССР: у 5 т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1975. – Т. 4: Беларусь напярэдадні і ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза (1938 – 1945 гг.) / рэдкал. т.: І.С. Краўчанка [і інш.]. – 1975. – 721 с.

7. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.

8. Гудериан, Г. Воспоминания солдата / Г. Гудериан. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 536 с.

9. Жуков, Г.К. Воспоминания и размышления: в 3-х т. / Г.К. Жуков. – М.: Изд-во Агентства печати «Новости», 1987. – Т. 2. – 327 с.

10. История второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР]. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.

11. Кейтель, В. Размышления перед казнью: воспоминания, письма и док. нач. штаба Верхов. главнокомандования вермахта / В. Кейтель; пер. с нем. Г. Рудого. – М.: Терра – Кн. клуб, 1998. – 505 с.

12. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; ин-т истории СССР; АН СССР; ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.

13. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секрет. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.

14. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.

15. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.

16. Рокоссовский, К.К. Солдатский долг: воспоминания / К.К. Рокоссовский. – М.: Воениздат, 1988. – 367 с.

17. Сталин, И.В. О Великой Отечественной войне Советского Союза: доклады, речи, выступления и приказы / И.В. Сталин. – М.: Госполитиздат, 1951. – 208 с.

Занятак 7. Заканчэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў

Пытанні для падрыхтоўкі:

1. Аперацыя «Аверлорд». Адкрыцце другога фронту.
2. Вісла-Одэрская аперацыя.
3. Берлінская аперацыя. Капітуляцыя Германіі.
4. Маньчжурская аперацыя. Капітуляцыя Японіі. Заканчэнне Другой сусветнай вайны.

Тэмы рэфератаў:

1. Аперацыя «Валькірыя».
2. Падрыхтоўка і ажыццяўленне аперацыі «Аверлорд».
3. Японскія камікадзэ.
4. Ядзерныя бамбардзіроўкі Японіі і іх наступствы.

Студэнты павінны ведаць:

– гістарычныя падзеі заключных перыядаў Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў;

– храналогію завяршэння Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў;

– прыклады гераізму воінаў Чырвонай Арміі ў час вызвалення краін Еўропы ад акупантаў;

– уклад беларускага народа ў разгром фашысцкай Германіі і Перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне;

– прыклады ўдзелу ўраджэнцаў Беларусі ў антыфашысцкай барацьбе. Сутнасць і змест партызанскай і падпольнай барацьбы на акупіраванай тэрыторыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Студэнты павінны ўмець:

– аналізаваць і параўноўваць падзеі заключнага перыяду Другой сусветнай вайны;

– вызначаць вынікі і гістарычныя ўрокі Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў;

– паважліва адносіцца да ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны і захавання месцаў воінскай славы;

– вызначаць вытокі патрыятызму беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне;

– вызначаць гістарычнае значэнне Перамогі над нацызмам.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

1. Анатомия войны: Новые документы о роли герм. монополист. капитала в подгот. и ведении Второй мировой войны / сост. Д. Эйхгольц, В. Шуман; пер. с нем. Г.И. Владимирова, А.Л. Ларионова; под ред. Г.Н. Александрова и М.Ю. Рагинского. – М.: Прогресс, 1971. – 528 с.

2. Беларусь: Народ. Государство. Время / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А.А. Коваленя [и др.]. – Минск: Белорусская наука, 2009. – 879 с.

3. В годы суровых испытаний // Новейшая история Отечества. XX в.: учеб. для студентов вузов: в 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 129 – 233.

4. Щетинов, Ю.А. Великая Отечественная война / Ю.А. Щетинов // История России. XX в.: учеб. пособие / Ю.А. Щетинов. – М., 1998. – С. 208 – 234.

5. Вторая мировая война // Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 3-х ч. – М., 2001. – Ч. 1: 1900 – 1945. – С. 97 – 126.

6. Гісторыя Беларусі, 1917 – 1945 гг.: 10 кл.: хрэстаматыя: дапаможнік для вучняў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / аўт.-склад.: А.А. Каваленя, В.В. Даніловіч, М.Г. Жылінскі, С.Я. Новікаў; пад рэд. А.А. Кавалені. – Мінск: Пачатковая школа, 2009. – 288 с.

7. Их именами названы...: энцикл. справ. – Мінск: Белорус. СЭ им. П. Бровки, 1987. – 711 с.

8. Каваленя, А.А. Беларусь у выпрабаваннях вайны (1939–1945 гг.): Вучэб.-метадыч. дапам. / А.А. Каваленя. – Мінск: БДПУ, 2001. – 100 с.

9. Коваленя, А.А. С верой в Победу: Беларусь в Великой Отечественной войне: 100 вопросов и ответов / А.А. Коваленя, Б.Д. Долгатович, Д.Н. Хромченко. – Мінск: Беларуская навука, 2010. – 199 с.

10. Нюрнбергский процесс над главными немецкими военными преступниками: сб. материалов: в 7-ми т. / под общ. ред. Р.А. Руденко. – М.: Госюриздат, 1961.

11. Подвиг народа: Памятники Великой Отеч. войны, 1941 – 1945 / Алексеева Л.И. [и др.]. – М.: Политиздат, 1980. – 318 с.

12. Судебный процесс по делу о злодеяниях, совершенных немецко-фашистскими захватчиками в Белорусской ССР. (15 – 29-е янв. 1946 г.): стеногр. отчет. – Мінск: Гос. изд. БССР, ред. полит. лит-ры, тип. им. Сталина, 1947. – 472 с.

13. Энциклопедия Третьего Рейха / сост. С. Воропаев. – М.: Локкид: Миф, 1996. – 587 с.

Дадатковая

1. 55 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: погляд праз гады, новыя канцэпцыі і падыходы: матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 4 – 5 мая 2000 г.: у 2-х ч. / навук. рэд. У.І. Лемяшонак. – Мінск: БДПУ, 2001.

2. Батов, П.И. В походах и боях / П.И. Батов. – 4-е изд. испр. и доп. – М.: Голос, 2000. – 510 с.
3. Василевский, А.М. Дело всей жизни / А.М. Василевский. – М.: Политиздат, 1983. – 544 с.
4. Гареев, М.А. Неоднозначные страницы войны: очерки о проблем. вопр. истории Великой Отечеств. войны / М.А. Гареев. – М.: РФМ, 1995. – 320 с.
5. Гриф секретности снят. Потери Вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Воениздат, 1993. – 415 с.
6. Гудериан, Г. Воспоминания солдата / Г. Гудериан. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 536 с.
7. Жуков, Г.К. Воспоминания и размышления: в 3-х т. / Г.К. Жуков. – М.: Изд-во Агентства печати «Новости», 1987. – Т. 2. – 327 с.
8. История второй мировой войны. 1939 – 1945: в 12-ти т. / Ин-т воен. истории М-ва обороны СССР, Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т всеобщей истории АН СССР, Ин-т истории СССР АН СССР]. – М.: Воениздат, 1973 – 1982.
9. Кейтель, В. Размышления перед казнью: воспоминания, письма и док. нач. штаба Верхов. главнокомандования вермахта / В. Кейтель; пер. с нем. Г. Рудого. – М.: Терра – Кн. клуб, 1998. – 505 с.
10. Ленинский комсомол в Великой Отечественной войне: сб. статей / Высш. комс. школа при ЦК ВЛКСМ; ин-т истории СССР; АН СССР; ин-т воен. истории М-ва обороны СССР. – М.: Мол. гвардия, 1975. – 334 с.
11. Малиновский, Р.Я. Величие победы / Р.Я. Малиновский. – М.: Знание, 1965. – 32 с.
12. Откровения и признания: Нацист. верхушка о войне «Третьего рейха» против СССР: Секрет. речи. Дневники. Воспоминания / сост. и пер. с нем. Г.Я. Рудой. – Смоленск: Фирма «Русич», 2000. – 638 с.
13. Памяць усенародная: матэрыялы ўрачыстасцей у Рэсп. Беларусь, прысвеч. 50-годдзю Вялікай Перамогі. – Мінск: Беларусь, 1996. – 150 с.

14. Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: І.П. Шамякін [і інш.]. – Мінск: БелЭн., 1985 – 2004.
15. Пикер, Г. Застольные разговоры Гитлера / под общ. ред. И.М. Фрадкина. – Смоленск: Фирма «Русич», 1993. – 487 с.
16. Рокоссовский, К.К. Солдатский долг: воспоминания / К.К. Рокоссовский. – М.: Воениздат, 1988. – 367 с.
17. Россия и СССР в войнах XX века: Потери вооруж. сил: стат. исслед. / Г.Ф. Кривошеев [и др.]. – М.: Олма-пресс, 2001. – 608 с.
18. Сталин, И.В. О Великой Отечественной войне Советского Союза: доклады, речи, выступления и приказы / И.В. Сталин. – М.: Госполитиздат, 1951. – 208 с.
19. Черчилль, У. Вторая мировая война / У. Черчилль. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 637 с.

Вучэбнае выданне

Гагуа Руслан Барысавіч
Лазіцкі Вячаслаў Лявонцьевіч

**Вялікая Айчынная вайна савецкага народа
(у кантэксце Другой сусветнай вайны)**

Метадыч. рэкамендацыі
па падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў

Адказны за выпуск *П.С. Краўцоў*

Рэдактар *Ю.Л. Купчанка*
Карэктар *Т.Т. Шрамук*
Камп'ютэрны дызайн *А.А. Прэсны*

Падпісана да друку 07.02.2011 г. Фармат 60x84/16.
Папера афсетная. Гарнітура «Таймс». Рызаграфія.
Ум.-друк. л. 2,56. Нав.-выд. л. 1,59.
Тыраж 100 экз. Заказ № 1437.

Надрукована ў рэдакцыйна-выдавецкім аддзеле
Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта.
225710, г. Пінск, ул. Дняпроўскай флатыліі, 23.